

SÜMERBANK NASIL YARATILDI VE YOK EDİLDİ? (1)

Aydınlık Gazetesi, 16 Kasım 2020

Yıldırım Koç

Sümerbank'ı bu yıl Ağustos ayında iki yazımda hatırlatmıştım ("Sümerbank'ın İşçi Haklarına Katkısı", 15.8.2020; "Bir Zamanlar Sümerbank Vardı", 17.8.2020). Sümerbank kumaşından takım elbise, Sümerbank gömleği, Sümerbank pijaması ve Sümerbank ayakkabısı ile büyümüş bir kuşaktanım. Ne yazık ki Sümerbank'ı da yok ettiler. Ancak Sümerbank hatırlanmayı her geçen gün daha fazla hak ediyor.

Türkiye'nin "sanayi mektebi" Sümerbank, Türkiye ekonomisinin geliştirilmesine, halkın refahının yükseltilmesine, Türkiye'nin siyasal bağımsızlığının ekonomik altyapısının oluşturulmasına, halk ile devlet arasındaki bağların güçlendirilmesine ve farklı etnik kökenlerden ve inançlardan insanların ulus ve sınıf bilinçlerinin geliştirilmesine çok önemli katkılarda bulundu.

Sümerbank'ın işletmeleri, buldukları bölgelerde sosyal devletin çekirdekleriydi.

SÜMERBANK'IN KURULUŞU

1925 yılında 633 sayılı Yasayla Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu. Devletin elindeki sanayi kuruluşları bu bankaya devredildi. Sanayi ve Maadin Bankası 1932 yılında Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası olarak ikiye ayrıldı. Bu iki kuruluş, 3.6.1933 gün ve 2262 sayılı Yasa ile birleştirilerek Sümerbank kuruldu. Sümerbank (Sümer Holding) ve bütün fabrikaları 30.10.1987 tarihinde özelleştirme kapsamına alındı ve tahrip edildi.

Sümerbank, Anadolu'nun değişik bölgelerinde, başka hiçbir sanayi tesisinin olmadığı yerlerde fabrikalar kurdu; istihdam olanağı sağladı. Bölgenin zenginleri ellerindeki parayı ticarete kullanırken veya büyük kentlere aktarıırken, devlet, Sümerbank eliyle yatırım yaptı. Birçok bölgede ilk önemli fabrika, Sümerbank'ın işletmesiydi. Bu fabrikalar, Anadolu'nun birçok bölgesinde işçi sınıfının çekirdeklerini oluşturdu. İşçiler, çok sayıda işçinin bir arada çalıştığı büyük işletmelerde sınıf kimliğini kazandı.

SÜMERBANK'IN İŞLETMELERİNDEN BAZILARI

Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi 1850 yılında özel sektöre ait bir kuruluş olarak Barutçubaşı Ohanez tarafından Basmahane adıyla kuruldu. İşletme birkaç kez el değiştirdikten sonra 1933 yılında Sümerbank'a devredildi. 1934 yılında işletmedeki 60 adet eski dokuma tezgahı, 329 tezgaha, 3200 iş de 8928 işe çıkarıldı. 1985 yılında işletmede 1200 işçi ve 89 memur çalışıyordu. Türkiye'ye yıllarca büyük katkılarda bulunan bu işletmenin 12.10.1999 tarihinde kapatılması kararlaştırıldı. Ancak TEKSİF Bakırköy Şubesi'nin önderliğindeki fabrika işçilerinin yoğun eylemleri ve direnişleri nedeniyle fabrika çalışmasına 5 yıl daha devam etti. Özelleştirme 8.10.2004 tarihinde gerçekleştirildi.

Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi'nin temeli, Kayseri Bez Fabrikası olarak 20 Mayıs 1934 günü atıldı. Fabrika 16 Eylül 1935 günü işletmeye açıldı. Fabrikada 1985 yılında 1873 işçi ve 83 memur çalışıyordu. Bu işletmenin kapatılması için 9.8.1999 tarihinde karar alındı. İşletme 2001 yılında tasfiye edildi ve binalar Erciyes Üniversitesi'ne devredildi.

Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi'nin temeli 20 Ekim 1934 günü atıldı. Fabrika 4 Nisan 1937 günü işletmeye açıldı. İşyerinde 1985 yılında 1443 işçi ve 85 memur çalışıyordu. Bu işletme 31.10.1997 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Nazilli Basma Sanayii Müessesesi'nin temeli 1935 yılında atıldı. Fabrika Atatürk tarafından 1937 tarihinde işletmeye açıldı. Fabrikada 1985 yılında 1971 işçi ve 106 memur çalışıyordu. İşletme 14.11.2000 tarihinde kapatıldı ve binalar Adnan Menderes Üniversitesi'ne devredildi.

Sümerbank Adana Bez Fabrikası 1885 yılında Tırpani Kardeşler tarafından kuruldu. Şirket 1927 yılında Ziraat Bankası tarafından satın alındı ve 1937 yılında Malatya Bez ve İplik T.A.Ş.'ne (Sümerbank, Ziraat Bankası ve İş Bankası ortaklığı) devredildi. Fabrika 5 Eylül 1946 tarihinde Sümerbank tarafından satın alındı. İşletmede 1985 yılında 1419 işçi ve 66 memur çalışıyordu. Adana Pamuklu Sanayi 8.2.1996 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi'nin temeli 1936 yılında atıldı ve fabrika 14 Aralık 1939 tarihinde işletmeye açıldı. Fabrikanın kuruluştaki adı Malatya Bez ve İplik Fabrikaları T.A.Ş. idi (Sümerbank, Ziraat Bankası ve İş Bankası ortaklığı). Fabrika 1 Haziran 1946 tarihinde Sümerbank tarafından satın alındı. 1985 yılında fabrikada 2222 işçi ve 106 memur çalışıyordu. İşletme 27.2.2004 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Adıyaman Pamuklu Dokuma Sanayii Müessesesi 1967 yılında işletmeye açıldı. 1985 yılında işletmede 779 işçi ve 52 memur çalışıyordu. İşletme 29.12.2003 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Denizli Pamuklu Sanayii Müessesesi 1953 yılında kuruldu. İşletmede 1985 yılında 1017 işçi ve 68 memur çalıştırıyordu. Fabrika 2.3.1998 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Diyarbakır Pamuklu Sanayii Müessesesi 1978 yılında kuruldu. İşletmede 1985 yılında 397 işçi ve 38 memur çalışıyordu. İşletme 7.12.2004 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Erzincan Pamuklu Sanayii Müessesesi 1954 yılında işletmeye açıldı. 1985 yılında 837 işçi ve 50 memur çalışıyordu. Fabrika 8.2.1996 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Eskişehir Basma Sanayii Müessesesi 1965 yılında kuruldu. 1985 yılında işletmede 1271 işçi ve 76 memur çalışıyordu. İşletme 8.2.1996 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank İzmir Basma Sanayii Müessesesi 1953 yılında kuruldu. 1985 yılında bu işletmede 2607 işçi ve 103 memur çalışıyordu. İşletme 14.11.2000 tarihinde kapatıldı ve malvarlığı 9.10.2002 tarihinde İzmir İl Özel İdaresi'ne devredildi.

Sümerbank Kahramanmaraş Pamuklu Sanayii Müessesesi 1963 yılında işletmeye açıldı ve 1968 yılında Sümerbank'a geçti. 1985 yılında işletmede 1266 işçi ve 70 memur çalışıyordu. İşletme 4.5.1998 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Karaman Pamuklu Sanayii Müessesesi 1955 yılında kuruldu. 1985 yılında işletmede 1108 işçi ve 56 memur çalışıyordu. Fabrika 8.2.1996 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Nevşehir Pamuklu Sanayii Müessesesi 1967 yılında işletmeye açıldı. 1985 yılında işyerinde 487 işçi ve 35 memur çalışıyordu. İşletme 8.2.1996 tarihinde özelleştirildi.

Antalya Pamuklu Dokuma Sanayii T.A.Ş.'nin hisselerinin yüzde 81,6'sı Sümerbank'a aitti ve şirket 1961 yılından beri Sümerbank bünyesinde faaliyet gösteriyordu. İşletmede 1985 yılında 1025 işçi ve 73 memur çalışıyordu. İşletme 23.09.2004 tarihinde kapatıldı ve malvarlığı 10.2.2005 tarihinde Antalya Kepez Belediyesi'ne devredildi.

Bergama Pamuk İpliği ve Dokuma Sanayii T.A.Ş. 1954 yılında işletmeye açıldı. Şirket hisselerinin yüzde 72,3'ü Sümerbank'a aitti. 1985 yılında işletmede 1134 işçi ve 62 memur istihdam ediliyordu. Özelleştirildi.

Manisa Pamuklu Mensucat A.Ş. 1960 yılında işletmeye açıldı. Şirket hisselerinin yüzde 84,5'i Sümerbank'a aitti. 1985 yılında işletmede 1264 işçi ve 56 memur çalışıyordu. Özelleştirildi.